

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО ВІЛЬНУ ТОРГІВЛЮ

Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Чернівці

Анотація: У публікації досліджено особливості реалізації Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС; визначено зміни в зовнішньоторговельній політиці між країнами, що обумовлені війною в Україні.

Ключові слова: вільна торгівля; Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі; митно-тарифне регулювання; нетарифні інструменти; мито; експорт; імпорт.

Features of trade relations between Ukraine and Europe in the implementation of the free trade agreement

Abstract: The publication analyzes the peculiarities of the implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement between Ukraine and the EU; identifies changes in foreign trade policy between the countries caused by the war in Ukraine.

Key words: free trade; Deep and Comprehensive Free Trade Agreement; customs and tariff regulation; non-tariff instruments; toll; export; import.

Головними напрямками зовнішньоторговельної політики держави виступають протекціонізм і вільна торгівля. Протекціонізм — це державна політика захисту національного ринку від небажаної іноземної конкуренції через використання інструментів тарифного (мито) та нетарифного регулювання (квотування, ліцензування, «добровільне» обмеження експорту, ембарго, методи прихованого протекціонізму).

Вільна торгівля передбачає обмежене втручання держави в зовнішньоторговельну діяльність. Вільна торгівля (яка також називається *laissez-faire*) – політика, за допомогою якої уряд не дискримінує імпорт і не втручається в експорт. Однак політика вільної торгівлі не обов'язково означає, що країна відмовляється від будь-якого контролю та оподаткування імпорту та експорту. Теоретична аргументація вільної торгівлі базується на аргументі Адама Сміта про те, що поділ праці між країнами веде до спеціалізації, більшої ефективності та більшого сукупного виробництва. З точки зору окремої країни обмеження торгівлі можуть мати практичні переваги, особливо якщо країна є основним покупцем або продавцем товару. На практиці ж захист місцевих галузей може виявитися вигідним лише для меншості населення та бізнесу.

З середини 20-го століття країни все більше знижували тарифні бар'єри та валютні обмеження в міжнародній торгівлі, однак все ж продовжують використовувати нетарифні інструменти в межах протекціоністської політики як засіб підтримки національного товаровиробника.

В рамках Угоди про асоціацію ЄС та України з 1 січня 2016 року набула чинності Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ/ DCFTA). Угода передбачає полегшення торгівлі шляхом підвищення ефективності митних процедур та поступового наближення українського законодавства, правил і процедур (включаючи стандарти), до законодавства ЄС. Щодо торгівлі – Угода передбачає скасування більшості тарифів: для ЄС – 98,1%; для України – 99,1% [1].

Підписання Угоди про ПВЗВТ відкрило ринки для товарів і послуг з обох сторін, на основі передбачуваних і застосовуваних правил торгівлі. Однак, не зважаючи на те, що значну частину тарифів на промислові товари було скасовано, для низки товарних позицій були узгоджені перехідні періоди – поступове скасування мит (табл. 1).

ПВЗВТ мала б забезпечити для багатьох промислових та аграрних товарів безмитний доступ на ринок ЄС і водночас запустити внутрішньодержавні процеси щодо врегулювання стандартів безпечності продукції, контролю на внутрішньому ринку.

Період, з якого передбачено скасування мит на промислову продукцію в рамках Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між ЄС та України

Експорт з України в ЄС	Імпорт в Україну з ЄС
корисні копалини – 2019 р.	корисні копалини - 2023р.
хімікатів – 2021р.	органічні хімікати – 2019 р.
добрива – 2023р.	добрива – 2019 р
вироби з дерева – 2021р.	гумові шини – 2021р.
взуття – 2021 р.	вироби зі шкіри – 2021 р.
вироби з міді – 2021 р.	текстиль – 2019 р.
автомобільний сектор – 2023 р.	автомобільний сектор – 2026 р.
алюмінієві вироби - 2023р.	

*Складено за даними [1].

Проте в реаліях зі скасуванням мит не відбулося форсування європейського ринку українськими товарами. Європейський Союз зберіг низку обмежень, які пояснюються вимогами антидемпінгового законодавства, захистом своїх виробників, зокрема фермерів, а також невідповідністю українських товарів європейським стандартам якості та безпечності для споживачів. Ці вимоги суттєво різняться в залежності від конкретного товару, але у цілому можуть бути згруповані за такими напрямками: технічні вимоги; екологічні вимоги; вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів. Крім того, до певних видів продукції на рівні ЄС встановлюються маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорту обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпортованих товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам Євросоюзу.

Війна в Україні пришвидшила вирішення питання лібералізації експорту з України в ЄС. Так, першою (26 квітня 2022 р.) достроково скасувати всі мита і квоти на продукцію українського виробництва вирішила Великобританія (за умовами двосторонньої Угоди про вільну торгівлю це мали зробити не раніше 1 січня 2023 року). Щорічні темпи зростання експорту до Великобританії — одні з найвищих в українській міжнародній торгівлі, проте експорт з України в Сполучене Королівство у 2021 році, не зважаючи на зростання на 57%, становив лише близько 2,2 млрд дол. США [2] (до прикладу: експорт Польщі –14–16 млрд дол. США щороку; загальні щорічні обсяги імпорту до Великобританії з усього світу оцінюють у 600-700 млрд дол. США, тобто частка України становить близько 0,3%).

Слідом за Британією рішення щодо лібералізації торговельних відносин прийняла і Рада ЄС – з 4 червня 2022 р. протягом одного року призупинено:

– усі тарифи згідно з Розділом IV Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, встановлені ПВЗВТ, які ще не були лібералізовані;

- стягнення антидемпінгових мит на імпорт з України,
- застосування усіх тарифних квот для сільськогосподарської продукції;
- застосування системи вхідних цін для фруктів та овочів.

Звичайно, таке рішення сприятиме розширенню виходу українських промислових і аграрних підприємств на ринки ЄС та Сполученого Королівства. Завдяки скасуванню ввізних мит і тарифних квот український бізнес в перспективі матиме змогу збільшити експорт товарів з високою доданою вартістю. Йдеться, в першу чергу, про продовольчі товари (борошно, зерно, молочну продукцію, м'ясо птиці та напівфабрикати, томатну пасту, мед, кукурудзу, пшеницю, соки, гриби, цукор тощо).

Проте залишається відкритим питання скасування нетарифних бар'єрів, адже в рішенні Ради Європейського Союзу немає конкретики щодо цього. Це наразі є суттєвим обмежувальним фактором до поживлення експорту продукції з України в Європу, а тому потребує перегляду у напрямку скасування чи суттєвого спрощення (якщо курс на лібералізацію умов торгівлі є реальним, а не декларативним).

Глобальною проблемою, яка суттєво обмежує експортні можливості України, є складнощі логістики, які обумовлені війною України з росією та блокуванням портів російськими військами. Наразі зусилля Уряду та бізнесу спрямовані на побудову альтернативних логістичних шляхів через

західні кордони країни, однак ці можливості обмежені через перезавантаженість залізничних та автошляхів через експорт, головним чином, зернових культур, обсяги яких у нас найбільші. Тому для оптимізації вигод від нової лібералізації умов торгівлі з ЄС та Британією Україні доцільно зосередитися на експорті товарів, які мають більшу ціну при меншій вазі. Враховуючи лідерство України (8 місце) в рейтингу технологічних навичок за висновками Global Skill Report 2022 [3], хорошою перспективою для нашої економіки став би експорт високотехнологічної продукції.

Щодо заходів з лібералізації торговельних відносин з боку нашої держави, то позиція Міністерства економіки свідчить, що Україна готова у відповідь на тимчасову повну лібералізацію торгівлі з боку ЄС скасувати мита на європейські товари.

Отже, питання застосування обмежуючих інструментів нетарифного регулювання зовнішньоторговельної політики Європейським Союзом та Великобританією залишається відкритим, а тому перспективи наукових досліджень полягають у подальшій комплексній оцінці реалій лібералізації торгівлі між країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Association agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155103.pdf#page=1612 (дата звернення: 12.02.2023).
2. Україна та Велика Британія скасували експортні мита та торговельні квоти. *ZN.UA*. 05.05.2022. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/ukrajina-ta-velika-britanija-skasovali-eksportni-mita-ta-torhovelni-kvoti.html> (дата звернення: 12.02.2023).
3. Україна увійшла до першої десятки країн в рейтингу технологічних навичок Global Skill Report. *Укрінформ*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3508245-ukraina-uvijsla-do-desatki-krain-v-rejtingu-tehнологicnih-navicok.html> (дата звернення: 12.02.2023).

Томнюк Тетяна Леонідівна, к.е.н., доцент; доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування; Чернівецький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, м. Чернівці, tltomnyuk@gmail.com

Tetiana Tomniuk – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor; Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation; Chernivtsi Institute of Trade and Economics of SUTE State University of Trade and Economics, Chernivtsi, tltomnyuk@gmail.com